

Valnerné Török Eszter
 Debreceni Egyetem
 Gazdaságtudományi Kar
 Gazdasági Szaknyelvi Kommunikációs Intézet

Nyelvhasználati szokások az integráció tükrében a Berlinben élő magyar diaszpórában

<https://doi.org/10.48040/PL.2022.2.3>

A 21. század migrációs folyamatai miatt az integráció és asszimiláció fogalmi egyre többször kerülnek az érdeklődés fókuszába, ezért nagy szükség van olyan tudományos vizsgálatokra, amelyek együttélési helyzeteket elemeznek. 2010 óta a magyar társadalomban is erősebben jelentkezik a mobilitás. Magyarországon sok család érintett ebben a folyamatban, így az utóbbi időben a külföldön élő diaszpórák kutatása iránt is nagyobb a tudományos érdeklődés. Berlini kutatásommal a diaszpórákutatásba kívánok bekapcsolódni. Azt a folyamatot vizsgálom, amikor a kitelepülők egy másik kultúra viszonyrendszeréhez kezdenek alkalmazkodni. Kutatásom alapkérdése a kultúraváltás jelensége. A helyszín kiválasztásának fontos motivációs tényezője a berlini multikulturális közeg, amely egészen egyedi kutatási háttérrel jelent. A város kulturális és nyelvi sokszínűségével sajátos szigetet képez Németországban. Berlini vizsgálatom fontos kérdésfelvetése, hogy a vizsgált közösség tagjai mennyiben érzik magukat egy etnikai kisebbség tagjainak és milyen kategóriák mentén határolják le ezt a csoportot. Feltevésem szerint a nyelvnek itt központi határkijelölő funkciója van. Tanulmányomban egy online kérdőíves felmérés nyelvhasználati kapcsolatos kérdéseire adott válaszait mutatom be. A vizsgálat kutatásom első lépését jelenti és átfogó képet ad a Berlinben élő magyarok kitelepülési motivációjáról, kapcsolatrendszeréről és nyelvhasználati szokásairól.

Kulcsszavak: *mobilitás, integráció, diaszpórákutatás, kultúraváltás, nyelvhasználat*

Bevezetés

A migráció napjaink társadalmi és politikai diskurzusának egyik legtöbbet használt és vitatott kulcskérdése. A 21. század migrációs folyamatainak következtében az integráció és asszimiláció kérdései különös hangsúlyt kapnak, és egyre nagyobb szükség van olyan megalapozott, terepmunkán alapuló tudományos vizsgálatokra, amelyek együttélési helyzeteket írnak le, mintát mutatva a sikeres integráció lehetőségére, de elemezve az ilyen helyzetekben felmerülő nehézségeket is. A terepen végzett tudományos kutatás szemléletmódja segítséget nyújthat a társadalmi folyamatok megértéséhez és sok esetben modellt tud állítani a konfliktushelyzetek megoldásához. Jelen tanulmányomban egy ilyen terepkutatás első lépésének eredményeit mutatom be egy online kérdőíves felmérés során szerzett adatok felhasználásával. A kérdőíves felmérés célja, hogy általános képet kapjak a Berlinben élő magyarok kitelepülési motivációjáról, kapcsolatrendszeréről, nyelvhasználati szokásairól. A kutatást a Berlinben élő magyarok két csoportjában végeztem, az egyik egy Facebook csoport a *Berlin calling*, a másik a *Berlini Szalon* nevű közösség. A válaszok elemzése során egyértelmű különbségeket láthatunk a két informális közösség tagjainak nyelvhasználati szokásaiban, a kitelepülési motivációjában és az új közegbe történő integrálódási folyamatában.

A kutatás elméleti háttere

Kutatásom egyik központi kérdése az asszimiláció folyamata. Az asszimiláció egy homogenizációs folyamat, melynek több dimenzióját különböztetjük meg, a kulturális, a strukturális és a biológiai dimenziókat. Milton M. Gordon az amerikai társadalom asszimilációjáról szóló tanulmányában az asszimilációs folyamat hét alapvető részfolyamatát mutatja be. Az első fokozat a kulturális minták átvétele a többségi társadalomtól, vagyis az akkulturáció. A kulturális asszimiláció során a kisebbség átveszi a többség nyelvét, vallását,

viselkedésmintáit, szokásait. A második lépés a strukturális asszimiláció, melynek során a kisebbség tagjai beépülnek a többségi társadalom primér csoportjaiba (Gordon, 1964). Kutatásom a kulturális és strukturális dimenziót vizsgálja Gordon asszimilációs modelljét alkalmazva.

Az amerikai asszimilációs folyamatot vizsgáló másik kiemelkedő szociológus John Milton Yinger. Yinger asszimilációelméletében az interakció jelentőségét hangsúlyozza. Véleményem szerint mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy az akkulturáció két vagy több csoportot érintő, intenzív érintkezéssel járó folyamat, melynek során a többségi csoport kultúrája is változik. Yinger ezért az akkulturációt határcsökkentő folyamatnak tekintette, amely a kulturális hasonlóság növekedése felé halad (Yinger, 1981). Másik fontos megállapítása, hogy különbséget kell tennünk az egyén és a csoport akkulturációja között, és a folyamatokat az individuumok, illetve a csoportok szintjén elkülönítve kell vizsgálnunk. A berlini magyarok asszimilációs folyamatát vizsgálva is lényeges elválasztanunk az egyének és a csoport szintjén zajló akkulturációs folyamatokat.

Egy kisebbségi közösség asszimilációját leginkább a nyelvvesztés folyamata mutatja, amely a kulturális asszimiláció egyértelmű jele, mert ilyenkor elégtelenül működnek azok a nyelvi szocializációs mechanizmusok, amelyek a nyelv átörökítését segítik elő. Az általam vizsgált közösségben a nyelvvesztés a harmadik generáció esetében jelentkezik erőteljesen. Az eddig elvégzett interjúk során megkérdezett adatközlők nagy kihívásnak tekintik az anyanyelvük átörökítését az unokákra a többségi nyelvi környezet domináns hatása mellett. A nyelvvesztésben különösen nagy szerepe van a vegyesházasságoknak, illetve a multilingvális környezetnek. Berlinben vannak olyan körzetek, ahol az óvodás csoportokban a migrációs háttérrel rendelkező gyerekek aránya 80% körüli, így ezek az óvodák multilingvális-multikulturális óvodák. A gyermekek sokszor nem csak bilingvisek, hanem plurilingvisek, azaz több nyelvet is magas szinten beszélnek és használnak a mindennapokban.

A multikulturalizmus diskurzusa ezért a különbségre, a sokszínűsége helyezi a hangsúlyt. A berlini kutatás kontextusában mindenképpen figyelmet kell szentelnünk ennek a jelenségnek.

„A multikulturalista diskurzusból a kultúrának kétféle értelmezése jelenik meg, amelyekre az alapvető kérdéssel, a különbözőségek társadalmi és politikai kezelésével kapcsolatban két egymással vitatkozó szemléletmód épül: az egyik a kultúrát adottságnak, egy közösség jellemzőjének tekinti, a másik a kultúrát folyamatszerűnek, állandóan létrehozandónak és éppen ezért változóknak is gondolja.” (Feischmidt, 1997:17)

Ez utóbbi szemléletmódból indulok ki vizsgálatom során, és ezt a változási folyamatot igyekszem megragadni és dokumentálni a Berlinben végzett kutatással.

A kutatási téma kiválasztása

2010 óta a magyar társadalomban is egyre erőteljesebben jelentkezik a mobilitás, ennek magyarázata a 2008-as gazdasági válság és a munkaerőpiac liberalizációja az Európai Unióban. Németország, Nagy-Britannia után a kivándorló magyarok legfontosabb célországa. A statisztikák szerint jelenleg kb. 600.000 magyar dolgozik külföldön, a Németországban dolgozó magyarok számát kb. 200.000-re becsülik (www.destatis.de). A migrációs folyamatok eredményeképpen ma egy új jelenséggel szembesülünk, a transznacionalitás jelenségével. Magyarországon is egyre több család érintett ebben a folyamatban, ezért az utóbbi időben a külföldön élő diaszpórák kutatása a tudományos érdeklődés középpontjába került, hiszen ezek a közösségek a hazai társadalom fejlődését is befolyásolják. Egyrészt a modern kommunikációs eszközöknek köszönhetően a külföldön élők intenzív kapcsolatot ápolnak az otthoni hozzátartozókkal, az állandó interakció eredményeképpen véleményformáló és befolyásoló

szerepet kapnak, másrészt a pénztranszferek létfontosságú jövedelemforrást jelentenek az otthon élő rokonoknak.

Kutatási érdeklődésem lokális közösségre vonatkozik, egy kis csoport értékrendjét, kulturális jelenségeit vizsgálja, a kutatás azonban egy nagyobb társadalmi-kulturális kontextusban igyekszik elhelyezni ezeket a jelenségeket, ilyen módon arra törekszik, hogy a lokális folyamatokat globális háttérben ábrázolja. Bízom benne, hogy a lokális szinten vizsgált kérdések és az azokra adott válaszok gyakorlati segítséget és mintát nyújthatnak a globális kihívások megoldásában. Meggyőződésem, hogy az együttélési folyamatok vizsgálata olyan alap kutatás, amely hozzájárulhat a társadalmi döntéshozók döntéshozatali stratégiáinak megkönnyítéséhez. Az alkalmazkodási stratégiák vizsgálata különösen érdekes lehet egy olyan multikulturális közegben, ahol több kultúra együttélésével állunk szemben.

A kutatási helyszín kiválasztása és bemutatása

A helyszín kiválasztásának fontos motivációs tényezője a berlini multikulturális közeg, amely egészen egyedi kutatási háttérrel jelent. Berlin nem véletlenül került az utóbbi években számos társadalomtudományi vizsgálat fókuszába. A város kulturális sokszínűségével sajátos szigetet képez Németországban. A városnak fontos a nyitottság és a szolidaritás, a berlini szenátus jelentős anyagi eszközökkel támogatja az egyes etnikai csoportok saját kezdeményezéséből szerveződő öntevékeny csoportjait és a kultúrák párbeszédét.

Berlin lakosainak száma 2021-ben 3 766 082 fő volt, ebből a német lakosok száma nagyjából 2 450 000 fő, a külföldi gyökerekkel rendelkezők száma pedig 1 320 000 fő, ami azt jelenti, hogy a lakosság 35%-a migrációs háttérrel rendelkezik. A lakosság számának és összetételének változását vizsgálva még érdekesebb adatokat kapunk. 1992 és 2018 között a lakosság száma csak megközelítően 300 000 fővel nőtt, a német lakosság száma kis mértékben csökkent (kb. 70 000 fő). A vizsgált időintervallumban a külföldi lakosok száma viszont majdnem megduplázódott (385 911 főről 748 472 főre). Ezek az adatok megfelelően igazolják a migráció jelentőségét a város fejlődésében (Statistik Berlin Brandenburg, 2019).

Ráadásul azt is figyelembe kell vennünk, hogy ezek a statisztikai vizsgálatok csak a hivatalos, állandó lakcímen bejelentett lakosok számát regisztrálják, tehát a migrációs háttérrel Berlinben élő külföldiek száma a valóságban ennél sokkal nagyobb. A város valós etnikai összetétele ezért csak becsülhető. Egy 2018-as felmérés a magyarországi lakcímmel bejelentett berlini lakosok számát 6382 főben adja meg, ez más etnikai csoportokéhoz képest alacsony, de az utóbbi években jelentősen nőtt, elsősorban a fiatal korosztályban a Berlinbe kitelepülő magyarok száma (www.statistik-berlin-brandenburg.de). 2011-ben megötszöröződött a Berlinben élő magyarok száma, azóta évente legalább 10%-os növekedés figyelhető meg. A város nagy vonzerővel bír a kreatív területen, kulturális és művészeti életben tevékenykedő fiatalokra. Berlin fejlődésében jelentős szerepet kapnak a különböző etnikai csoportok.

Az etnikai csoportot a kutatás kontextusában a következőképpen értelmezzük: etnikai kisebbség egy olyan csoport a többségi társadalmon belül, amely számában kisebb a többségi lakoságnál, nincs politikai hatalma, de etnikai identitása van. A városi kisebbségek kialakulásában meghatározó szerepe volt a munkaerőpiaci igényeknek. Berlini vizsgálatom egyik kérdésfelvetése, hogy a vizsgált közösség tagjai mennyiben érzik magukat egy etnikai kisebbség tagjainak és milyen kategóriák mentén határolják le ezt a csoportot. Feltevésem szerint a nyelvnek itt központi határkijelölő funkciója van. A nyelv jelentőségét ebben a szerepben Eriksen így írja le: „Azonban az is nyilvánvaló, hogy miközben a nyelv igen erőteljes etnikai határkijelölő, nem pusztán önkényes etnikai szimbólum, hanem a kulturális kompetencia fontos és önálló aspektusa.” (Eriksen, 2008:189).

A nyelvhasználati szokásokat vizsgálva azt állapíthatjuk meg, hogy a Berlinben élő elsőgenerációs magyarok között a multikulturális, nagyvárosi közegben többen az angol

nyelvet használják közvetítő nyelvként. Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy milyen a három nyelv viszonyrendszere, milyen szituációkhoz és kontextusokhoz köthető a magyar, német, illetve angol nyelv használata, és a közösség tagjai mennyire tartják fontosnak a befogadó kultúra nyelvének elsajátítását a sikeres integrációhoz, illetve milyen beszédhelyzetekben élik meg deficitként a nyelvtudás hiányát? Mennyire jelent erős etnikai kötődést a magyar nyelv használata? Hogyan tükröződik a nyelvben a kultúraváltás folyamata? Ebben az összefüggésben előkerül a kétnyelvűség jelensége, illetve megfogalmazhatjuk azt a kérdést, hogy a globalizált, multikulturális társadalmakban mennyire dominánsan jelentkezik a háromnyelvűség.

Célkitűzések

A Berlinben élő magyarok csoportja nagyon heterogén, az ide kivándorolt magyarok különböző korszakokban érkeztek, kivándorlásuk oka és háttere különböző, és eltérő mértékben integrálódtak a többségi társadalomba. Érdekes megvizsgálni azt a városi teret, amelyben a berlini magyarok élnek, dolgoznak, kapcsolatokat építenek ki. Ebben az összefüggésben felmerül a kérdés, hogy milyen az interakció a város és a magyar etnikai csoport között, hogyan hat a berlini multikulturális közeg az ott élő magyarokra, mennyire élik meg különlegesnek és meghatározónak azt a városi környezetet, amelyben mozognak, mennyiben fontos eleme az itt élő magyarok identitásának ez a multikulturális közeg. Ezen kérdésekre kerestem a választ kutatásom első lépésében egy online kérdőíves felmérés elvégzésével. A kérdőíves felmérés célja, hogy általános képet kapjak a Berlinben élő magyarok kitelepülési motivációjáról, kapcsolatrendszeréről, berlini életéről kialakított véleményéről.

A kutatási minta és hipotézisek

A kérdőíves kutatásomnak két célcsoportja volt, az egyik egy Facebook csoport, a *Berlin calling*, a másik a *Berlini Szalon* nevű közösség. Mindkét csoport esetében fennáll a kapcsolatháló-elemzés egyik magyarországi képviselője, Kürtösi Zsófia által említett probléma, amellyel számos kutató szembesül, hogy hol húzhatók meg a háló határai, hogyan határozhatók meg ezek a csoportok és mennyiben tekinthetők közösségnek (Kürtösi, 2004).

A *Berlin calling* nevű Facebook-csoportot egy Berlinben élő magyar művész alapította 2012-ben. A platformban az alapító eredetileg a művészi önkifejezés eszközt látta, a tematikát e célnak rendelte alá és német nyelven szigorúan moderálta az oldalt. Idővel jelentősen nőtt a csoporttagok száma és ennek megfelelően megváltozott a csoport dinamikája. Jelenleg már kb. 5300 tagja van a csoportnak és kiváló példa arra, hogy a Granovetter (1991) fogalomrendszerében bevezetett gyenge kapcsolatok erejét bizonyítsuk. Mark Granovetter a hálózati elemzés meghatározó kutatója, az általa bevezetett „gyenge és erős kapcsolatok” fogalma új megvilágításba helyezte a hálózatkutatás eredményeit. Megfigyelései szerint a társadalom erős kapcsolatokra alapozott kis csoportokból épül fel, amelyeket gyenge kapcsolatok kötnek össze. Véleménye szerint számos mindennapi helyzetben, pl. álláskeresés, cégalapítás, a gyenge kapcsolatok sokkal meghatározóbbak, mint a szoros barátságok. Ezek biztosítják számunkra a kommunikációt a külvilággal (Granovetter, 1991).

A *Berlin calling* platform tagjai is elsősorban a mindennapi életben felmerülő problémáik megoldására használják ezt a kizárólag online működő csoportot. A bejegyzések főleg magyar nyelven íródnak, a témák a hétköznapiakhoz kapcsolódó kérdések, pl. közlekedés, iskolakeresés, álláskeresés, orvosok, ügyvédek keresése, lakhatási és bürokratikus problémák, magyar élelmiszerek vásárlása, magyaroknak szóló rendezvények népszerűsítése. A csoport tagjainak többsége a fiatalabb generációhoz tartozik. A kérdőíves felmérésben részt vett 181 válaszadó több mint 31%-a 16 és 29 év közötti, a 30-39 év közötti válaszadók aránya 50,5%. 62,1% kevesebb, mint öt éve él Berlinben, ezért első hipotézisem (H1) szerint a csoport

tagjainak többsége az integráció kezdeti fokán áll. Több mint 75% rendelkezik felsőfokú diplomával és 12,6% érettségivel, tehát a válaszadók magasan kvalifikáltak.

A másik vizsgált csoport a *Berlini Szalon* informális közössége. A *Berlini Szalon* az 1970-es években induló, Nyugat-Berlinben magyaroknak szervezett rendezvényekből nőtt ki a lelkes szervezőknek köszönhetően, akik a magyar kulturális értékeket kívánták megmutatni. Napjainkban, átlagban évi négy kulturális rendezvénnyel szólítják meg a közönséget. A rendezvényekre a meghívás e-mailben történik, a szervező címlistája jelenleg kb. 460 aktív címet tartalmaz, ebből kb. 300 magyar származású tagot. A szalonesteken műfajtól és témától függően 30 és 60 fő közötti a résztvevők száma.

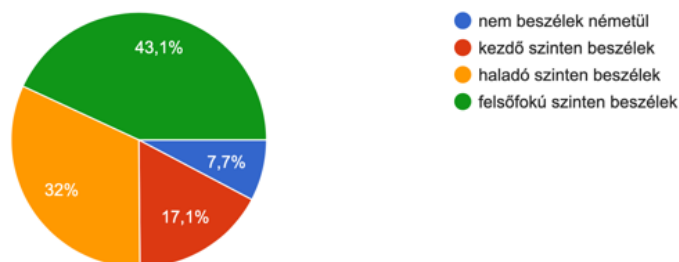
Kérdőívemet a szalonrendezvények szervezője juttatta el a csoport tagjaihoz és a mintavétel 51 választ eredményezett. Ez a minta lehetőséget ad arra, hogy a válaszok alapján felvázoljuk a *Berlini Szalon* társadalmának általános jellemzőit. A válaszadók többsége az idősebb generáció tagjaiból került ki, 39,2% 60 év feletti, 15,7% 50-59 év közötti, 21,6% 40-49 év közötti, 17,6% 30-39 év közötti, a többiek ennél fiatalabbak. Ennek megfelelően egyharmaduk több mint 30 éve él Berlinben, ezért a második hipotézisem (H2) szerint ezen közösség tagjainak nagy százaléka mélyebben integrálódott a városban. A válaszadók 11,8%-a 20-30 éve él a városban, 9,8%-a 15-19 éve. A megkérdezettek között voltak néhányan már Berlinben született tagok, akik magyar származású családokban vagy vegyes házasságokban születtek. A kutatás során így lehetőség nyílik másodgenerációs magyarok megkérdezésére is. Az iskolai végzettséget tekintve nagyon domináns a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a válaszadók között, ez 86,3%. 7,8% az érettségizettek aránya és nagyon alacsony az egyéb vagy alacsonyabb végzettséggel rendelkezők száma a mintában. Ez az arány határozottan mutatja, hogy a csoport elsősorban a Berlinben élő magyar származású értelmiségieket szólítja meg.

A kérdőíves felmérés eredményei

A kitelepülési motivációra, kapcsolatrendszerre, a magyar és német kultúrához történő viszonyulásra vonatkozó kérdések mellett a nyelvhasználatra vonatkozó kérdések azért kulcsfontosságúak a kérdőívben, mert, ahogy korábban Eriksen elméletére hivatkozva már utaltam rá, a nyelvnek fontos etnikai határkijelölő funkciója van (Eriksen 2008). A nyelvhasználati szokásokat vizsgálva így fontos információkat kaphatunk arra vonatkozóan, hogy milyen szinten van a vizsgált közösség asszimilációs folyamata. Gordon felfogása szerint az akkulturáció folyamán a kisebbség átveszi a többség kulturális mintáit, így többek között a befogadó társadalom nyelvét (Gordon 1964).

1. ábra. A Berlin calling csoport tagjainak nyelvtudással kapcsolatos válaszai

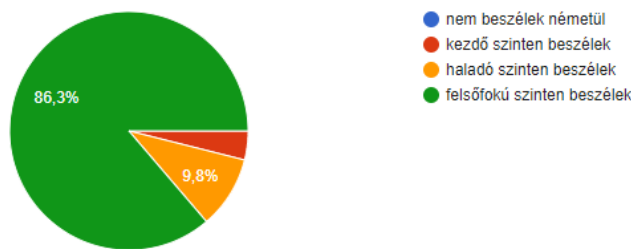
10. Milyen szintű német nyelvtudással rendelkeznek?
181 válasz

2. ábra. A Berlini Szalon tagjainak nyelvtudással kapcsolatos válaszai

10. Milyen szintű német nyelvtudással rendelkezik?

51 válasz

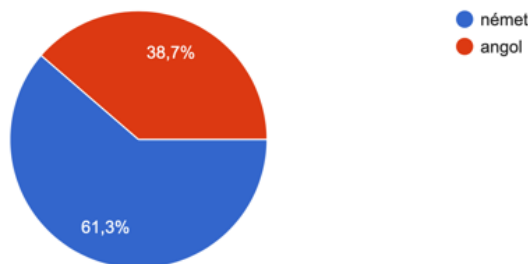
A két diagram összehasonlítása egyértelműen alátámasztja a két felállított hipotézist (H1 és H2). Egyrészt az online platform tagjai, akiknek többsége még kevesebb, mint öt éve él Berlinben, nem sajátította el megfelelően a többségi kultúra nyelvét, másrészt a többségi társadalomban hosszabb ideje élő csoport tagjai nagy arányban magas szinten beszélik a befogadó közeg nyelvét. A *Berlini Szalon* tagjai közül kétszer annyian választották a „*felsőfokú szinten beszélek*” választ, mint a *Berlin calling* csoport tagjai.

A kérdőív másik nyelvhasználatra vonatkozó kérdésével arra kerestem a választ, hogy a csoportok tagjai melyik nyelvet használják dominánsan hétköznapi élethelyzetekben. Ennél a kérdésnél abból a feltevésből indultam ki, hogy a többségi társadalom nyelve mellett, vagy esetleg helyette, a Berlinben élő magyarok, akik közül sokan multikulturális közegben dolgoznak, az angol nyelvet használják a munka világában és sok esetben, hétköznapi szituációkban is, német nyelvtudás hiányában, vagy mert nem megfelelő szintű a némettudásuk. Ezt a feltevést igazolja az alábbi diagram.

3. ábra. A *Berlin calling* csoport tagjainak nyelvhasználata a hétköznapiakban

11. Melyik nyelvet használja a hétköznapiakban Berlinben?

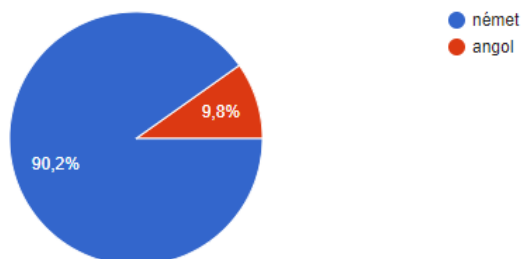
181 válasz

4. ábra. A *Berlini Szalon* tagjainak nyelvhasználata a hétköznapiakban

11. Melyik nyelvet használja a hétköznapiakban Berlinben?

51 válasz

A *Berlini Szalon* tagjai már többségben a német nyelvet használják. Ezek a válaszok is azt a hipotézist támasztják alá, hogy a *Berlini Szalon* tagjainak jelentős része sikeresen integrálódott a többségi német kultúrába. A diagram egyértelműen a német nyelv dominanciáját mutatja a közösség tagjainak nyelvhasználatában. Ennek természetesen előfeltétele az idegen nyelv magas szintű elsajátítása, ahhoz, hogy hétköznapi élethelyzetekben és a munka világában, szakmai kontextusban nehézségek nélkül kommunikáljanak, és ne érezzék deficitnek azt, hogy a befogadó kultúra nyelvét idegen nyelvként sajátították el. A válaszadók nagy százalékának véleménye szerint a többségi kultúra nyelvének kiváló szintű ismerete elengedhetetlen az idegen környezetben adódó kihívások sikeres megoldásához. A sikeres integráció másik bizonyítéka, hogy a végleges letelepedési szándékra vonatkozó kérdésre ebben a csoportban a válaszadók 49%-a igennel válaszolt, vagyis ők már ebben a társadalomban tervezik hosszú távon a jövőjüket.

Konklúzió

Kutatásomat a Berlinben élő magyar diaszpóra két informális csoportjában végeztem, amelynek során a két csoport akkulturációs folyamatának asszimilációs vetületeit igyekeztem feltárni. A vizsgálat az alábbi kérdéskörökre vonatkozott: életkor, iskolai végzettség, többségi társadalomban eltöltött évek, kitelepülési motiváció, kapcsolattartási szokások, végleges letelepedési szándék, nyelvtudás és nyelvhasználat, viszonyulás a magyar és a többségi kultúrához. Jelen tanulmány a nyelvhasználati szokásokkal kapcsolatos kérdésekre fókuszált.

A két csoport tagjai által adott válaszokat összehasonlítva egyértelműen megállapítható, hogy a városban rövidebb ideje élő magyarok között a multikulturális közegben gyakori az angol nyelv dominanciája a munkához kapcsolódó és a hétköznapi kommunikációban is. Ennek hátterében, sok esetben a nyelvtudásra vonatkozó kérdés válaszait figyelembe véve, a német nyelvtudás hiányosságai állnak. A *Berlini Szalon* tagjainak válaszai igazolják azt a hipotézist, hogy a többségi társadalomban hosszabb ideje élő magyarok magas szintű német nyelvtudással rendelkeznek és több mint 90 százalékban ezt a nyelvet használják a munka világában és a hétköznapi élethelyzetekben. Gordon (1964) asszimilációs elméletének szintjeiben gondolkozva a válaszadók közül itt már sokan elérték a strukturális asszimiláció második fokát, melynek során a többség és a kisebbség közös formális csoportokat alkot. Bizonyítja ezt a kapcsolatrendszerre és a nyelvhasználatra vonatkozó kérdésekre adott válaszok eredménye.

Összefoglalva elmondható, hogy a nyelv váltás folyamata vizsgálatunk alapján követhető a Berlinbe kitelepültek különböző generációinak nyelvhasználatában, így a *Berlin calling* csoport és a *Berlini Szalon* közösségének tagjainál is. Ennek megfelelően a nyelvvesztés és dominánsan a többségi társadalom nyelvének használata egyre erősebben figyelhető meg a kitelepültek között.

Hivatkozások

- Eriksen, T. H. (2008): *Etnicitás és nacionalizmus. Antropológiai megközelítések*. Gondolat Kiadó. PTE
Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék: Budapest-Pécs
- Feischmidt, M. (1997): Multikulturalizmus: kultúra, identitás és politika új diskurzusa. In: Feischmidt M. (1997): *Multikulturalizmus*. Osiris: Budapest
- Gordon, M. M. (1964): *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins*. Oxford University Press: New York
- Granowetter, M. (1991): A gyenge kötések ereje. A hálózatelmélet felülvizsgálata. In: Angelusz R. – Tardos R. – Völgyi Zs. (1991): *Társadalmak rejtett hálózata*. Magyar Közvéleménykutató Intézet: Budapest
- Kürtösi, Zs. (2004): A társadalmi kapcsolatháló elemzés módszertani alapjai. In: Letenyei L. (2004): *Településkutatás*. L'Harmattan: Budapest

Yinger, J. M. (1981): Az asszimiláció és a disszimiláció elmélete felé. In: *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*. 13/1. 2002. 24-44

Internetes hivatkozások

Statistischer Bericht. Einwohnerinnen und Einwohner im Land Berlin am 31. Dezember 2018 Statistik Berlin Brandenburg. https://www.statistik-berlin-brandenburg.de/publikationen/stat_berichte/2019/SB_A01-05-00_2018h02_BE.pdf

Ausländische Bevölkerung nach ausgewählten Staatsangehörigkeiten. 2015-2021. DE Statis. Statistisches Bundesamt. <https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Tabellen/auslaendische-bevoelkerung-staatsangehoerigkeit-jahre.html>